

Omstanders activeren

Wat werkt bij de aanpak van grensoverschrijdend gedrag?

Heb je ooit ingegrepen in een situatie waarbij er sprake was van grensoverschrijdend gedrag? Bijvoorbeeld dat iemand ongelijkwaardig behandeld werd of dat iemand fysiek bedreigd en aangevallen werd? Als professional en interventieontwikkelaar weet je als geen ander dat grensoverschrijdend gedrag in de publieke ruimte problematisch is en dat het noodzakelijk is om in te grijpen. Dit stappenplan helpt je bij het ontwikkelen van een praktische interventie voor omstanders.

Belangrijke begrippen

Omstanders

Mensen die **getuige** zijn van grensoverschrijdend gedrag maar die niet direct als plegger of slachtoffer erbij betrokken zijn. **Prosociale** omstanders zijn mensen die een positieve en wenselijke bijdrage willen leveren wanneer zij getuige zijn van grensoverschrijdend gedrag. Zij handelen binnen de wet- en regelgeving. En grijpen **actief** in de situatie in door zich uit te spreken, door anderen te overtuigen om te reageren of door hulp in te roepen.

Grensoverschrijdend gedrag

Omgangsvormen die als gedwongen en/of ongewenst worden ervaren. Een bedreigende, vijandige, beledigende, sociaal onveilige of kwetsende situatie. Voorbeelden: discriminatie, seksueel geweld, pesten en huiselijk geweld.

Het Bystander Intervention Model

Inhoudelijke werkzame elementen binnen omstanderinterventies

Voordat omstanders ingrijpen ervaren zij een reeks cognitieve drempels, wat voor een aantal dilemma's zorgt. Geef omstanders voldoende handvatten in je aanpak, zodat ze deze drempels kunnen overwinnen. Wil je de slagingskans dat omstanders ingrijpen vergroten, neem dan zoveel mogelijk stappen mee in het ontwikkelen van je interventie. Elke stap van het model vormt op zichzelf de voorwaarde voor de volgende stap in de beslissing wel of niet in te grijpen.

Is dit grensoverschrijdend gedrag? Of ziet dat er anders uit?

DILEMMA

Omstander weet niet (zeker) of het gedrag in de situatie grensoverschrijdend is.

WAT

➔ Voorzie deelnemers van **kennis** zodat zij grensoverschrijdend gedrag herkennen.

HOE

Deel kennis over:

- 1 **Definitie** en **uitingsvormen** van grensoverschrijdend gedrag
- 2 **Stereotypen** en **vooroordelen** over de slachtoffergroep
- 3 **Feiten** en **cijfers** over de schaal en ernst van het grensoverschrijdende gedrag

1 GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG HERKENNEN

Is dit nou echt een noodgeval?
Veroorzaakt het gedrag van de ene persoon schade bij de andere persoon?

DILEMMA

Omstander twijfelt over de ernst van de situatie wanneer:

- ? er andere omstanders zijn die niets doen
- ? het slachtoffer geen weerstand biedt
- ? de intentie van de dader verkeerd geïnterpreteerd wordt
- ? het slachtoffer en de dader elkaar kennen

WAT

➔ **Leer** deelnemers **welke situaties** onacceptabel en ernstig genoeg zijn om in te grijpen.

HOE

- 1 **Leer** deelnemers dat omstanders geneigd zijn om de ernst van de **situatie te onderschatten** als er anderen aanwezig zijn die niet ingrijpen. Daarom is het juist belangrijk om in te grijpen wanneer er anderen aanwezig zijn.
- 2 **Leer** slachtoffers hoe de **dynamiek** van **grensoverschrijdend gedrag** tussen dader en slachtoffer eruitziet.

2 DE ERNST VAN DE SITUATIE INZIEN

Wat mag ik eigenlijk wettelijk gezien doen?

DILEMMA

Omstander twijfelt over het nemen van verantwoordelijkheid wanneer:

- ? verondersteld wordt dat andere omstanders in zullen grijpen (gebrek aan individueel verantwoordelijkheidsgevoel)
- ? ingrijpen niet de sociale norm is (gebrek aan collectief verantwoordelijkheidsgevoel)
- ? kennis over handelingsruimte volgens wet- en regelgeving ontbreekt

WAT

- ➔ **Vergroot** het **verantwoordelijkheidsgevoel** van deelnemers.

HOE

- 1** **Leer** deelnemers dat de **aanwezigheid van anderen** geen invloed hoeft te hebben op hun verantwoordelijkheidsgevoel.
- 2** **Versterk** de **sociale norm** van ingrijpen, die het (collectieve) verantwoordelijkheidsgevoel vergroot.
- 3** **Informeert** deelnemers over bestaande **wet- en regelgeving**.

3

VERANTWOORDELIJKHEID NEMEN

Wat kan ik zeggen en hoe?
Wat kan ik doen?

DILEMMA

Omstander weet niet wat het beste is om te doen of te zeggen.

WAT

- ➔ **Leer** deelnemers **ingrijp- en communicatietechnieken**, toegespitst op de situatie.

HOE

- 1** **Combineer** theoretische kennis, **praktijkkennis** en oefen met **ingrijp- en confrontatietechnieken** om de ingrijpvaardigheden van je deelnemers te versterken. Maak gebruik van **rollenspellen**.

4

WETEN HOE IN TE GRIJPEN

Is het het waard om
in te grijpen?

DILEMMA

Omstander weegt de voor- en nadelen van ingrijpen tegen elkaar af:

- ❓ of door ingrijpen zijn/haar imago verandert
- ❓ twijfelt of ingrijpen werkelijk een effect zal hebben
- ❓ of de situatie veilig genoeg is om in te grijpen

WAT

➔ **Verminder** de angst van de deelnemers rondom mogelijk **imagoverlies** en onzekerheid over hun eigen handelen. Let op: **Safety first!** Geef prioriteit aan de persoonlijke veiligheid van de omstander.

HOE

1 **Leer** deelnemers in welke situaties er sprake is van direct **fysiek gevaar**. Beschrijf duidelijk hoe ze zichzelf kunnen beschermen in deze situaties. Als er direct fysiek gevaar dreigt, laat omstanders dan altijd **112 bellen**.

5

BESLISSEN OM IN TE GRIJPEN

Verdere tips

- ★ **Behandel elke stap** van het *Bystander Intervention Model*
- ★ **Creëer een positieve houding** van de deelnemers naar het slachtoffer toe
- ★ **Zet in op het empathisch vermogen** van de deelnemers
- ★ **Focus op de overeenkomsten** tussen de deelnemers en het slachtoffer: omstanders zijn eerder geneigd om slachtoffers te helpen die op hen lijken of wanneer zij vinden dat de slachtoffer tot hun eigen groep behoort
- ★ **Vraag naar eerdere ervaringen** tussen deelnemers en slachtoffers: Eerder contact met mensen uit de groep waartoe het slachtoffer behoort, draagt bij aan de **bereidheid om in te grijpen**
- ★ Wanneer zowel potentiële daders als slachtoffers in je deelnemersgroep zitten, kan dit voor spanningen zorgen. **Verhelp de spanning in de groep:**
  - *Frame* ingrijpen als een **universele verantwoordelijkheid** van alle deelnemers
  - Faciliteer een **reflecterende discussie** over (negatieve) ervaringen en privilege
  - Verdeel de interventie over **meerdere sessies**: vaker bij elkaar komen maakt je aanpak effectiever leidt eerder tot gedragsverandering